

- stad van drie malende molens ninove

erfgoed●prokkels

● stad van drie malende molens ninove

In Ninove werken nog twee windmolens en een watermolen. De 'Wildermolen' in Appelterre-Eichem is een houten staakmolen uit 1779 (eigendom van de stad Ninove), de 'Molen ter Zeven Wegen' in Denderwindeke is een stenen bovenkruier uit 1863 (in erfpacht van de stad). Met ook nog de 'Fontejntjesmolen' in Meerbeke, een nog zeer volledig traditioneel uitgeruste watermolen uit 1550 (privé-eigendom), beschikt de stad over drie eeuwenoude, gerestaureerde en maalvaardige molens. Dit trio maakt van Ninove een bijzondere molengemeente: ze is de enige Oost-Vlaamse stad waar drie verschillende types eeuwenoude molens in werking zijn. De stad is trots op haar molenerfgoed, de moeder van alle technieken. Dat erfgoed wil de vzw Fontejntjesmolen, in samenwerking met het stadsbestuur, bewaren voor het nageslacht.

Doordat het beroep van professionele molenaar zo goed als uitgestorven was en hun expertise teloorging, werden molens in het verleden vaak als een pittoreske prentkaart gerestaureerd; maalvaardigheid was niet de eerste prioriteit. Dankzij nieuwe inzichten, het succes van de molenaarsopleidingen en de toegenomen interesse voor erfgoed en ambachten, is er vandaag veel meer aandacht voor de technische aspecten van de molen als werkende, authentieke machine en erfgoeddrager. Tegelijkertijd groeide ook het toeristisch-economische belang van molens. Molens passen perfect in de maatschappelijke trend van meer aandacht voor 'eerlijk' en 'lokaal'. De werking van een ambachtelijke molen, met gebruik van oude graangewassen geteeld door lokale boeren, is een mooi voorbeeld van de korte keten.

Hierdoor evolueert ook het beeld van de professionele molenaar die alleen zou bezig zijn met zijn machine. Door de nieuwe inbedding in de lokale gemeenschap en zijn meerwaarde voor zowel die gemeenschap als het toerisme wordt de molen veel meer dan louter een prachtige machine.

Met dank aan sterke Molencommissie

Onder impuls van de plaatselijke erfgoedraad en van Mola Molencentrum, de molenerfgoed site van het provinciebestuur, richtte de Ninoofse gemeenteraad in 2013 een Molencommissie op. Op dat ogenblik stonden de drie molens door omstandigheden al een tijdje stil en stilstand is dodelijk voor een molen. Dankzij de inzet van gepassioneerde molenaars is een nieuwe dynamiek ontstaan in en rond de Ninoofse molens. Met de oprichting van de commissie wou de stad het beheer en het onderhoud van de wind- en watermolens in Ninove verder bevorderen en meer bezoekers aantrekken zodat de molens een toeristische meerwaarde zouden betekenen voor de stad.

De 'Fonteintjesmolen' Meerbeke · Stenebrug 71

Van volmolen tot graanmolen

De 'Fonteintjesmolen' dateert minstens van 1550: een octrooi van Keizer Karel V uit dat jaar vermeldt de molen voor het eerst als volmolen. In de volmolen wordt de weefselstructuur van wollen stoffen dichter en vaster gemaakt (vullen of vilten), waardoor de kwaliteit van de stof sterk verbetert. Tijdens de woelige oorlogsperiode in de Spaanse Nederlanden (1568–1648) wordt de molen in 1593 grotendeels vernield. Hij wordt in hetzelfde jaar heropgebouwd, maar door het stilvallen van de woltoevoer vanuit Engeland tijdens de Spaans-Engelse oorlog (1585–1604) wordt hij omgevormd tot (zaad)stampmolen. De molen krijgt in 1764 zijn huidige bestemming als korenmolen.

In 1868 geeft de provincie Oost-Vlaanderen de toelating om een stoomketel te plaatsen met een schouw van 20 meter hoog. De ketel en de schouw zijn helaas verdwenen. Om het rendement van de molen te verhogen wordt in 1935 een Anglo Belgian Corporation dieselmotor bijgeplaatst die tot 150 kg graan per uur maalt. Deze originele dieselmotor is nog steeds aanwezig en kan na een grondige renovatie in 1997 opnieuw aandraaien.

In 1973 wordt de volledige Fonteintjesmolensite erkend als beschermd erfgoed. In oktober 1986 wordt de site ook beschermd als stads- en dorpsgezicht omwille van haar historische en industrieel-archeologische waarde. De molen blijft onafgebroken malen tot 1986, maar in dat jaar wordt de zaak stopgezet.

In 1996 wordt de watermolen gekocht door Johan Bracke, die hem had leren kennen tijdens zijn stageperiode als vrijwillige molenaar. De molensite was sedert 1992, na vier jaar stilstand, nog verder in verval geraakt. De nieuwe eigenaar start meteen met restauratiewerken die hij voor een groot deel zelf uitvoert. In 2017 rondt hij de werken af met de volledige vernieuwing van het 1,90 meter hoge molenrad en de maalinstallatie. Na twintig jaar restauratie is de molen eindelijk opnieuw maalvaardig en toegankelijk voor het ruime publiek.

De molen is voor de Meerbekenaar opnieuw een levendig herkenningspunt. Dorpsbewoners en dagjestoeristen

© Line Timmermans

vinden hun weg terug naar dit ankerpunt van mooie herinneringen. Gesteund door de overtuiging dat erfgoed beter functioneert en aan betekenis wint als het gedragen wordt door een enthousiaste dynamische gemeenschap, wordt de vzw Fonteintjesmolen opgericht. De vzw wil de restauratie van zijn agrarisch ingeplante Fonteintjesmolensite tot een goed einde brengen en instaan voor de nazorg aan de molen. De vzw speelt daarnaast ook een belangrijke rol in de werking en de instandhouding van de twee windmolens in Ninove.

© Line Timmermans

De 'Wildermolen' Appelterre-Eichem · Wilderstraat

“Sporen van de vindingrijke zwoeger”

De Wildermolen is een laat-18de-eeuwse houten korenwindmolen van het type staakmolen met open voet. De molen werd opgericht in Elingen (Pepingen) in 1779 door Ferdinand Van der Noot, heer van Vreckem, en in 1801 aangekocht door Adrien D'Hauwer, die hem verhuist naar de Wilderstraat in Appelterre. In 1890 gaat de eigendom over naar de familie Vanderhaegen.

Aan het interieur is weinig of niets veranderd sinds de dag dat René Vanderhaegen het gemaal in 1953 heeft stilgelegd. De molen is in 1973 beschermd als monument en landschap. Hij blijft evenwel in diepe slaap verzonken en staat verder te vervallen, tot de erven van Vanderhaegen in 1979 de molen aan de stad Ninove schenken. Het stadsbestuur start een restauratiedossier op in 1990, dat met veel respect voor de origine wordt uitgevoerd door molenbouwer Roland Wieme uit Deinze.

Op 26 september 1993 wordt de maalvaardige gerestaureerde 'Wildermolen' ingehuldigd.

De 'Wildermolen' is nu één van de zeldzame molens waarin de sfeer van het muldersambacht onveranderd is blijven hangen. “De Wildermolen draagt nog alle sporen van de vindingrijke zwoeger die de laatste molenaar geweest is.” (*)

De molen heeft nog steeds drie koppels maalstenen; één ervan wordt nog regelmatig gebruikt voor het malen van diervoeding. Van het noordwesten tot het oostwesten beschikt de molen over een vrij open uitzicht zonder veel hinder voor het vangen van de wind om de molen te laten draaien.

● stad van drie malende molens ninove

Appelterre © Line Timmermans

De 'Molen ter Zeven Wegen' Denderwindeke · Molenstraat

Van grondzeiler tot bergmolen

De redelijk recente 'Molen ter Zeven Wegen' is een stenen bovenkruier: de hele bovenkap op de stenen romp kan met de wieken naar de wind gedraaid worden. We vinden de molen voor het eerst terug op de kadastrale kaart van P.C. Popp (ca. 1860) en op de 'Atlas van de buurtwegen' onder de benaming "Moulin dit Te Zeven Wegen". In die tijd is hij evenwel een staakmolen.

Nadat de staakmolen in 1863 afbrandt, wordt op dezelfde plaats een nieuwe molen gebouwd met een stenen romp met de wieken tot aan de grond, een zogenaamde grondzeiler. Om meer wind te kunnen vangen, besluit de molenaar de molen te verhogen. De kegelvormige molenromp zomaar op metselen kan niet, omdat de top dan te smal zou zijn om de grote molenkap er op rond te laten draaien. Door de romp met een uitkragende bakstenen fries te verbreden, maakt men de diameter wat breder. Door het optrekken van de molenromp kan men de kap echter niet meer bedienen van op de begane grond en wordt een molenberg tegen de romp aangelegd. Zo krijgt de molen zijn huidige uitzicht en groeit hij van grondzeiler tot bergmolen.

In 1872 wordt een stoommachine in gebruik genomen, maar deze wordt in 1921-1922 uitgebroken. In 1948 koopt Leon De Leeuw de 'Molen ter 7 wegen'. Hij zal er 26 jaar onafgebroken werken. De zaken draaien goed en in 1953 koopt hij ook de Fonteintjesmolen van Meerbeke. Hij blijft malen op de windmolen, zijn vrouw maalt met de watermolen.

Sinds het midden van de jaren 1960 maalt de windmolen niet meer op windkracht maar met een dieselmotor. In de jaren 1970 raakt de molenromp in verval. Leon De Leeuw krijgt een ongeval op de molen, waarna zijn zoon José het van hem overneemt. De molen valt helaas definitief stil wegens ziekte van José, die overlijdt op 50-jarige leeftijd in 1991.

Omwille van zijn industrieel-archeologische waarde wordt de molen op 12 juli 1986 beschermd als monument. Om de molen van verder verval te behoeden, krijgt de stad Ninove de molen in 1993 in erfpacht. In 2002-2005 laat ze een grondige restauratie uitvoeren, waarbij de gehele molen gesloopt en heropgebouwd wordt. Ook de knik in de romp (met de 'muizentand'), die wijst op de verhoging, wordt weer aangebracht. Deze zetelkruier heeft een vrij moderne onderaandrijving.

Na enkele jaren komt de molen echter weer tot stilstand door problemen met de molenkap, waardoor hij niet meer naar de wind kon gedraaid worden. Dankzij de oprichting van de Molencommissie in 2013 worden herstellingen uitgevoerd en vindt ook deze molen zijn tweede adem. Hij wordt gerund door de molenaars van de Molencommissie. Op windiger dagen zie je de molen regelmatig draaien.

Ontdek de Ninoofse molens

De drie maalvaardige Ninoofse molens zijn een bezoek méér dan waard. Scholen en groepen reserveren een geleid bezoek via fonteintjesmolen@gmail.com. Voor elke molen is een educatieve brochure ter beschikking, zodat scholen reeds in de klas hun molenbezoek kunnen starten.

Molenwandeling

De molenwandeling leidt je van Appelterre-Eichem door Pollare over de Dender via de Zwarte Flesch naar Denderwindeke. Typische molenlandschappen, weidse vergezichten, tal van kapelletjes en heel veel groen kruiden je wandeling. Info: www.ninove.be/toerisme.

Molenfietstocht

De drie molens liggen in een lus rond het centrum van Ninove en zijn gemakkelijk met de fiets te bereiken. Een unieke gelegenheid om ook de prachtige plattelandsomgeving rond Ninove te exploreren. Info: <https://www.routeyou.com/en/user/view/459199/vzw-fonteintjesmolen>

Bronnen

- Paul Bauters, Eeuwen onder wind en wolven. Windmolens in Oost-Vlaanderen. Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, 1985 (*)
- Georges Souffreau en Guy Borighem, Genealogische gegevens van de molenaarsfamilie d'Hauwer
- www.molenechos.org

Colofon

Uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen

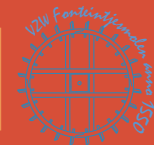
Beleidsverantwoordelijke: An Vervliet, gedeputeerde
Directie Erfgoed & Erfgoedsites · dienst Erfgoed
Anneke Lippens, directeur
Jo Rombouts, diensthoofd
Martine Pieteraerens, coördinator

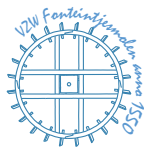
Auteurs: Ben Schokkaert en vzw Fonteintjesmolen
Illustraties: vzw Fonteintjesmolen tenzij anders vermeld.
Plan: met dank aan de stad Ninove
Grafische vormgeving: Ann Huyghe · directie Erfgoed en
Erfgoedsites
Druk: De Riemaecker Printing, Nukerke

D/2021/1933/5

Vzw Fonteintjesmolen wint provinciale Erfgoedprijs.
De provincie Oost-Vlaanderen kent in september 2020
haar eerste Erfgoedprijs (5 000 euro) toe aan vzw
Fonteintjesmolen in Meerbeke. De komende jaren wil de
vzw de molen verder uitbouwen tot een ontmoetingsplek,
met onder andere het herstel van de schuur en de
bakoven.

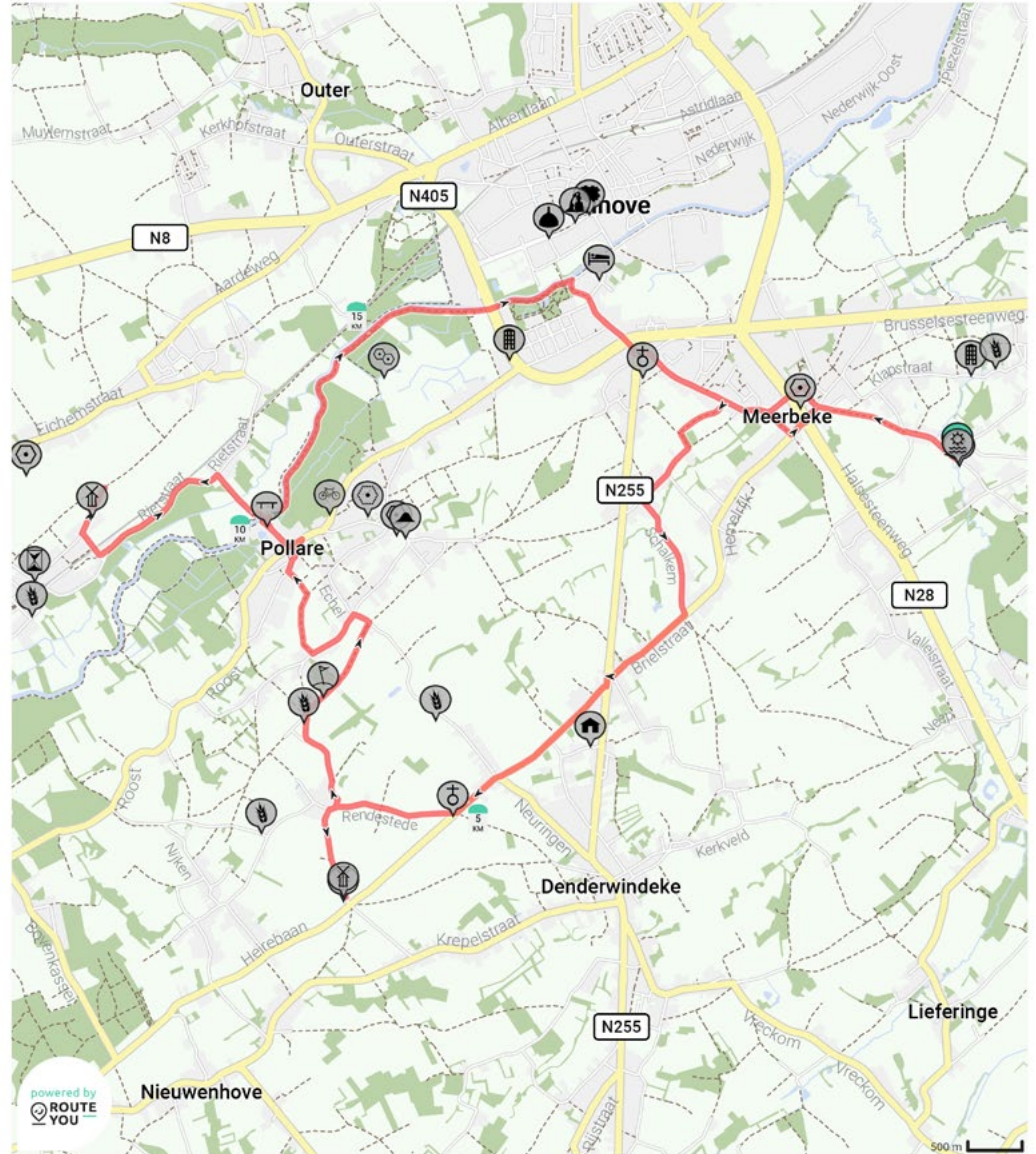
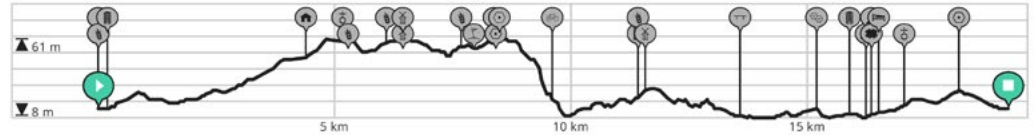
Fietstocht naar de 3 molens van Ninove

Door vzw Fonteinjasmolen

- Lengte: 19.23 km
- Stijging: 121 m
- Moeilijkheidsgraad: 2/10

- Tenberg, Ninove, België
- Tenberg, Ninove, België

Bekijk op mobiel

Erfgoedspokkels: Oost-Vlaams erfgoed in de kijker
www.oost-vlaanderen.be/erfgoedspokkels